

A SZEGEDI MEFESZ IGAZ TÖRTÉNETE

SZEGEDEN KEZDŐDÖTT AZ 1956-OS FORRADALOM?

A MEFESZ-re, a szegedi egyetemistáknak 1956 októberében alakított szervezetére lapunk *Rehabilitált tudósok* sorozatában visszaemlékeztek azok az egyetemi oktatók, akik szereplői – majd áldozatai – voltak az eseményeknek. ... *Dr. Kiss Tamás*, a MEFESZ egykori alapító tagja, a MEFESZ-ügy elsődrendű vádlottja, akit arra kértünk, hogy a visszaemlékezéseket és az eddig megjelent történelmi tanulmányokat korrigálja, hogy – a nyilvánosság előtt először – elmondja a MEFESZ igaz történetét.

– A MEFESZ-t az 1989 előtt Magyarországon megjelent történelmi munkák a DISZ (a Dolgozó Ifjúság Szövetsége) felbomlasztása első lépéseként „jobboldali, revizionista” vezetés alatt álló szervezatként mutatják be, „mely 1956. október 16-án, Szegeden, Budapesten és mássutt ismét megalakult”; azaz összefüggésbe hozzák az 1945 nyarától szerveződő Magyar Egyetemi és Főiskolai Egyesületek Szövetségével, az egyetemi diákság akkori önálló szervezetével. Ön, az alapítók egyike a legilletékesebb, hogy válaszoljon: mikor, milyen céllal és hogyan alakult meg 1956 őszén a MEFESZ?

– Letartóztatásom után 6 hónapig gyötörtek a rendőrségen, hogy mondjam meg, honnan – melyik klerikális, szélsőjobboldali, fasiszta, horthysta szervezettől – ered az ötlet, kinek a megbízásából hoztuk létre a szegedi MEFESZ-t. A nyomozók és a bíróság végül elhitte azt, amit az utóbbi 30 év hazai történetírása nem vesz tudomásul: *mi, egyetemisták találtuk ki a MEFESZ-t*. A történet a következő. Nyári szünet és egy hónapos építőtábor után, 1956. október 5-6. táján jöttem vissza Szegedre, ahol érzékelhető volt az egész országot jellemző hangulat: mindenki beszélgetett, vitázott – elsősorban politikai kérdésekről. Egy szombati napon, október 13-án, Lejtényi András barátommal, aki szintén joghallgató volt, sétáltunk.

Mutatott nekem egy – azt hiszem, a budapesti egyetemről származó – röplapot, amelyen az a követelés szerepelt, hogy az orosz nyelv oktatását tegyék fakultatívóá. Erre én azt mondtam, hogy nem csak ez a probléma, ennél nagyobb bajok vannak. Személyes élmények alapján ismertem a falusi parasztság helyzetét (Balatonedericsen éltek a szüleim), a munkásság életkörülményeit (a csepeli Rákosi Mátyás Vas- és Fémművekben dolgoztam egy évet az egyetem előtt, mert „értelmiségi származásom” miatt – tanítók voltak a szüleim – első alkalommal nem vettem fel az egyetemre), megtapasztalhattam az értelmiség keserveit. Szóval én azt javasoltam a barátomnak, hogy, ha mi valamit csinálni akarunk, ha föl akarunk lépni valami ellen, akkor azt hatékonyan kellene, tehát alakítsunk egy szervezetet. Ezután elmentünk Tóth Imre (ugyancsak joghallgató) barátunkhoz, s hármasban, egymást szinte túllícitálva adtuk az ötleteket, hogy is nézzen ki, milyen programot vállaljon föl az egyetemistáknak ez az új szervezete. Másnap (október 14-én) a diáklklubban (abban az épületben, ahol a Szegedi Egyetem Szerkesztősége ma van), az ismerősöknek elmondtuk az ötletünket. Általános lelkesedés közepette újabb ötletek és módszerek hangzottak el. Akkor 10-15-en lehettünk,

*Kiss Tamás joghallgató (a mikrofon mögött balra ül Perbíró József mellett) az elnökségben a MEFESZ szegedi alakuló ülésén, 1956. október 16-án, az Auditórium Maximumban.
Fotó: Móra Ferenc Múzeum gyűjteménye*

minden karról volt valaki, a pedagógiai főiskoláról *Gönczöl Dezső*. Már az első pillanattól fogva világos volt, hogy önálló, a DISZ-től független szervezetre gondolunk. (Magunk is DISZ-tagok voltunk, így jól ismertük az ottani módszereket, a szervezetet, a helyzetet.) Három nappal az ötlet felmerülése után, október 16-án, az *Auditórium Maximumban* mintegy 1500 hallgató gyűlt össze – a dokumentumok szerint a DISZ szervezte ezt a „tájékoztató gyűlést”. Szinte természetes volt, hogy ezen alkalommal előterjesztjük javaslatunkat, így *Lejtényi, Tóth, Gönczöl és jómagam kiültünk* a katedrára, én – bár senki nem kért erre – átvettem az elnöki tiszteletet. Közöltem, hogy független, alulról szerveződő, demokratikus érdekvédelmi szervezet megalakítására gondoltunk, a diákok kívánságainak összehangolására. Már akkor MEFESZ-ként emlegettük, mert – ha jól emlékszem – október 14. táján dobódott a köztudatba, hogy a Magyar Egyetemisták és Főiskolások (talán az E azt jelenti, hogy Egységes) Szövetségének nevezzük az új szervezetet. Teljesen a véletlen műve, hogy a név rövidítése azonos az 1945–46-os szervezetével, mert mi – én legalábbis biztosan – nem tudtunk a 10 évvel korábban létező szövetségről. A hallgatóság – kizárólag diákok vettek részt a nagygyűlésen – ovációval fogadta a közlést, kimondta a megalakulást. *Lejtényi András* ismertette az addigra kialakult programot, az alapvetően érdekvédelmi jellegű követeléseket. A hozzászólások egyre jelentőségteljesebb politikai követeléseket fogalmaztak meg. Erre én nem tudom, milyen „sugallatra” lecsendesítettem a hallgatóságot, s közöltem: a MEFESZ alakuló ülése befejezte munkáját, átalakulunk politikai tömeggyűléssé. Elfogadták javaslatunkat, hogy rövid időn belül szervezzenek kari gyűléseket, ott válasszanak vezetőséget, mi pedig – lévén joghallgatók – kidolgozzuk a szervezeti és működési szabályzatot, az elhangzottak alapján pontokba szedjük követeléseinket.

– *Amilyen gyorsan megalakult, ugyanolyan rövid idő alatt országosan ismert lett a MEFESZ. Mintha ellenállás nélkül alakult volna...*

– Az első, rövid újsághír az október 18-i Délmagyarországban jelent meg, de a sajtó csak az október 20-i gyűlés után foglalkozott jelentőségének megfelelően a MEFESZ-szel. Az alakuló gyűlés után levelet írtunk az ország összes egyetemére. Beszámoltunk arról, hogy itt megalakítottuk a MEFESZ-t, s felszólítottuk őket, ha egyetértenek a céljainkkal, ők is hozzák létre ezt az új diákszervezetet...

A kari diákgyűléseken, *október 17-18-án új, nagyobb létszámú vezetőséget választottak*. Mi hárman (az „alapítók”) a Virág cukrászdában megszövegeztük a szervezeti és működési szabályzatot, Lejtényi a követeléseket kötötte csokorba... A DISZ szegedi szervezetének vezetőivel is mi vitáztunk: minden győzködés ellenére, mögöttünk érezve az egyetemisták tömege jelentette erőt, ragaszkodtunk kiindulópontunkhoz, hogy a DISZ-szel nem közösködünk. Ekkor, *október 19-én, a Petőfi Kör Budapestről érkezett küldötte Bohó Róbert is arról akarta meggyőzni a választott, 18 fősre bővített MEFESZ-vezetőséget, hogy hagyjuk ezt abba, a DISZ a követeléseket magáévé teszi*. Mi elmondtuk, hogy nem tudjuk pontosan, mi a Petőfi Kör szándéka, de azt érezzük, ami a több ezer egyetemistában feszül, s ezt képviselni fogjuk... Időközben Tóth Imre Budapestre utazott, hogy a Belügyminisztériumban engedélyt szerezzen a MEFESZ bejegyzéséhez, de ott szóba sem álltak vele. Tehát nehézségeink voltak, melyeket az október 20-i nagygyűlés átütő erejű hatása semmissé tett.

– *Miért volt ekkora „ereje” ennek a MEFESZ-gyűlésnek?*

– Ezt már mi magunk hívtuk össze az „Aud. Max.-ba”.⁵ Meglepetésünkre az országos lapok és a Magyar Rádió is megjelent. A gyűlés jelentőségének növelése volt a szándékunk azzal, hogy az általunk jól ismert, közkedvelt oktatót, dr. Perbíró Józsefet kértük fel, hogy elnököljön. A gyűlésen oktatók és szegedi polgárok is megjelentek, a terem zsúfolásig megtelt. *Dr. Perbíró József* megnyitója, Gönczöl Dezső bevezetője után én ismertettem a szervezeti és működési szabályzatot, amit módosító javaslat nélkül, közfelkiáltással elfogadott a két-két és fél ezres hallgatóság. Lejtényi felolvasta az általunk összeállított 16 pontos programjavaslatot, melyhez ott még további 4, politikai jellegű követelést illesztettek. *Így alakult ki a szegedi MEFESZ 20 pontos programja*, amelyet szavazással elfogadott a nagygyűlés... A heves hangulatot fokozta, hogy Sopronból, Debrecenből, Miskolcraól, a budapesti egyetemekről folyamatosan érkeztek az üdvözlő, a csatlakozást bejelentő táviratok.

⁵ A szegedi egyetem legnagyobb terme, az Ady téri Auditórium Maximum – több nagygyűlésnek is otthont adott 1956-ban.

– *Hogyan kamatoztatták ezt a MEFESZ mögött álló erőt? Hogyan lehetett volna ebből országos diákmozgalom?*

– A Petőfi Kör meghívására október 20-án, éjszaka Lejtényivel Budapestre utaztunk. Ott tárgyaltunk a *Petőfi Kör vezetőjével, Tánczos Gáborral, aki ekkor már hivatalos támogatást ígért.* A DISZ Központi Vezetősége meghívásának is eleget tettünk: hosszas alkudozás után arra a *kompromisszumra jutottunk, hogy október 28-29-re a DISZ országos diákparlamentet hív össze, ahol megalakulhat az országos szervezet...* Október 21-22-én a különböző budapesti egyetemek képviselői kerestek meg minket, s vittek magukkal az ottani nagygyűlésekre, ahol mint a szegedi MEFESZ küldöttei mondtuk el az otthon történeteket. Hogy a forró hangulatú diákgyűlésekre szóló meghívásoknak eleget tudjunk tenni, Tóth Imrét is Budapestre hívtuk. Mások a többi egyetemi városba – például Abrudbányai Iván Pécsre – utaztak... Mi hárman részt vettünk Budapesten az október 23-i tüntetésen, majd nemzetőrnek álltunk, a forradalom közkatonájaként tettük, amit kellett... Csak október 30-án tudtunk visszatérni Szegedre...

– *Ön szerint mi a szegedi MEFESZ megalakulásának jelentősége?*

– *A szegedi MEFESZ volt az első, spontán kezdeményezésre alakuló, a politikai hatalomtól függetlenül létrejött szervezet.* A jelentőségét az is jelzi, hogy a „forradalom első dokumentumaként” megjelölt, a *Jövő Mérnöke* című egyetemi lapban október 23-án közölt 10 pontos követelés – néhány kérdést kivéve – tartalmában szinte teljesen azonos a MEFESZ október 20-i, szegedi gyűlésén elfogadott 20 pontos program politikai részével.⁶ Tehát

⁶ *A Jövő Mérnöke* 1956. október 23-i számának címlapján a „Határozott, gyors tetteket!” címmel közöl tudósítást „Az Építőipari Egyetem ifjúságának nagygyűlése”-ről, vitára bocsátja az „1956. október 23. hajnalán” hozott határozatot. Ennek első mondata: „Csatlakozunk a szegedi egyetemisták javaslatához és megalakítottuk az Építőipari és Közlekedési Műszaki Egyetem MEFESZ szervezetét.” ... „Az új MEFESZ szervezet feladata lesz a súlyos politikai kérdésekben a diákság állásfoglalását határozattá nyilvánítani, és az egyetemi ifjúság jelenleg megoldatlan problémáit (honvédelmi oktatás, menza, diákotthon, vasúti kedvezmény, szabad vizsga, külföldi út egyénileg is) lehetővé tenni. ... Az egyetem ifjúsága a következő pontokban foglalta össze politikai követeléseit.

1. Az MDP Központi Vezetősége azonnali összehívása, az időközben alulról

Szegeden korábban, Budapesten később, ám erőteljesebben követelték például a vélemény- és sajtószabadságot; az új pártvezetést és Nagy Imre miniszterelnökségét; a normarendezést; a titkos választásokat; a politikai perek felülvizsgálatát; március 15. nemzeti ünnepé nyilvánítását; a Kossuth-címer visszaállítását. A budapesti egyetemisták a szovjet csapatok kivonását is zászlajukra tűzték, mi ezt október közepén túl korainak és veszélyesnek találtuk... Azt gondolom, a MEFESZ létrehozása szikrát adott az eseményeknek azzal, hogy nyilvánosságra hoztunk egy hangulatot, így nagy súllyal magával ragadta az ország egyetemeit, egyetemistáit. Ebben az értelemben előkészítője és kezdeményezője volt az október 21-22-i egyetemi gyűléseknek és a 23-i budapesti tüntetésnek.

megválasztott új pártvezetőségek által az új Központi Vezetőség megalakítása.

2. A kormány alakuljon át Nagy Imre elvtárs vezetésével.

3. Gazdaságilag és politikailag teljesen egyenrangú alapon és egymás belügyeibe való be nem avatkozás elvén álló magyar-szovjet és magyar-jugoszláv barátság megalakítása. Az összes szovjet csapatok azonnali kivonását Magyarországról a magyar békeszerződés értelmében.

4. Általános, egyenlő, titkos választásokat, több párt részvételével, új nemzeti gyűlési képviselők választásával.

5. A magyar gazdasági élet átszervezését, szakemberek bevonásával és ennek keretében a magyar uránérc leggazdaságosabb felhasználását. Hozzák nyilvánosságra a külkereskedelmi szerződéseket és vizsgálják felül a tervgazdaságon alapuló magyar gazdasági életet.

6. A teljes ipari munkásság azonnali normarendezését és a munkás autonómia bevezetését az üzemekben.

7. Beszolgáltatási rendszer felülvizsgálását és az egyénileg dolgozó parasztság támogatását.

8. Az összes politikai és gazdasági perek felülvizsgálását, a politikai foglyok részére teljes amnesztiát, az ártatlanul elítéltek, ill. hátrányos helyzetbe kerültek rehabilitálását. Legyen nyilvános Farkas Mihály tárgyalása.

9. A néptől idegen címer helyett a régi Kossuth-címer visszaállítását: március 15-ét és október 6-át nyilvánítsák általános nemzeti ünnepé és munkaszüneti nappá.

10. Teljes vélemény- és sajtószabadság megvalósítását (rádiót is!) és ennek keretében külön napilapot az új MEFESZ szervezetnek, a régi káderanyag nyilvánosságra hozatalát és megsemmisítését."

(A dokumentum föllelhető az *1956 sajtója* című kiadványban. Első magyarországi kiadás. Tudósítások Kiadó. 1989. 9.)

– *Erre a szerepre utal a MEFESZ-ügyként emlegetett per, melyben Önt és kilenc „társát” elítélték?*

– Érzésem szerint 1957 márciusában döntöttek úgy, hogy MEFESZ-pert rendeznek Szegeden, s keresni kezdték a kezdeményezőket. Lejtényi Andris még 1956 novemberében külföldre távozott, Tóth Imrét korábban, engem 1957. május 29-én tartóztattak le... A nyilvános tárgyalásra 1958. január 6. és február 14. között került sor. *A 10 vádlott közül kifejezetten a MEFESZ-ben folytatott tevékenységért engem, Tóth Imrét és Gönczölt vonták felelősségre*; hárman összesen 26 évet kaptunk. A többiek is *egyetemisták voltak*, ezért „csapták ügyüket” a miénkhez. Például Aszalós Jánost nemzetörkődés és röpcédulázás miatt, Abrudbányai Ivánt egy MEFESZ nevében tett pécsi utazásáért, a többieket röpcédulák gyártásáért, illetve államellenes bűncselekményért (a per 00-ás részéért) vonták felelősségre. A bíróság magatartásával kapcsolatosan nem maradt bennem rossz érzés, viszonylag tárgyilagosnak nevezhető. Megkönnyebbültünk, amikor kihirdették az ítéletet. Engem, az elsőfokú vádlottat 8 évre ítélték. A vádak nem, csak a minősítéset tagadtuk, hiszen nyilvánosan szerveztük a MEFESZ-t. Így ez nem szervezkedés, hanem mozgalom volt.

Szegedi Egyetem, 1990. február 5.⁷

⁷ Az interjú részletei megjelentek a *Délmagyarország* 1990. október 6-i számában is.

ENSZ-csapatokat Magyarországra!
Nem volt elég a külföldi csapatokból!

**Magyar földön
csak magyar katonát!**

**Vonuljanak ki az orosz csapatok, de helyettük
más sem kell!**

Küldjön az ENSZ gazdasági segítséget!

EGYETEMI FORRADALMI BIZOTTSÁG

Röplap: Magyar földön csak magyar katonát!

A MEFESZ Ideiglenes Intézőbizottságának és Tanácskozó Testületének programtervezete.

Az ideiglenes intézőbizottság az október 23-án nyilvánosságra hozott követelések alapján áll. Kijelentjük követeléseinkben: önálló nemzeti kormány, nemzeti függetlenség, az ország népének az emberi szabadságjogok és a legteljesebb demokrácia biztosítása, stb. semmilyen ellenforradalmi megnyilvánulás nincs. Ilyen vétek ellen a leghatározottabban tiltakozunk. Kijelentjük, hogy a szocializmus előjelen állunk és állunk, s egyben azt, hogy a forradalomra a jobboldali megnyilvánulások nem voltak jellemzők, ez csak szorvosnyos jelenség volt.

Kijelentjük, hogy teljesen elhataroztuk magunkat a szocialista restaurációtól: nem tűrjük el az olyan elemek beszívását az ország vezetésebe, akik ismét a múlt bűneit ismétlik a népre könyörületesen. Egyben helyeslünk minden olyan olyan intézkedést, amely ezen elemek ellen irányul.

Az Ideiglenes Intézőbizottság teljes táborát szóról biztosítja a munkásságot, és azok képviselőit: a munkásöregcsapatokat, egyben tiltakozunk önkörös korlátozásra irányuló bármilyen törekvés ellen.

A dolgozó tömegekkel együtt követeljük a valóban demokráciás alapon álló, szabad választások urelőbtti megtartását, több part részvételével.

Jelüknek ennek tartjuk az új karnatolom elölőbtti kibővítését a munkásság és az igazság legelőbbségével, ez lehetővé teszi a szovjet csapatok kivonását.

Követeljük az október 23-át letartoztatottak és elfogottak ügyének sürőse felülvizsgálását és szabadonbocsátásukat.

Felhívjuk az egyetemek és főiskolák hallgatóit, hogy sürősen alakítsák meg a MEFESZ szervezeteiket, ha már megalkult erőbőbbségüket, és szoropl vegyék fel a kapcsolatot, juttassák el követeléseiket és küldjék küldőbbségeket a MEFESZ laci laci Intézőbizottságához: SZOT központi székhelyre.

*A MEFESZ Ideiglenes Intézőbizottságának és Tanácskozó
Testületének programtervezete*